

Asia: VN/13749/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Koko maan rahoituksen tasossa huomioon otettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvuarvio vuosille 2027–2030 (7 § 1 mom.)

Kyseessä on teknisluonteinen SOME-malliin perustuva päivitys.

Ei lausuttavaa

2. Palvelutarpeen kasvun huomioon ottamista koskevat säästötoimenpiteet (7 § 1 mom. ja 36 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvusta ehdotetaan otettavaksi rahoituksessa huomioon 60 prosenttia vuodesta 2027. Määräaikaisesta 0,2 prosenttiyksikön korotuksesta luovuttaisiin vuodesta 2028.

Säästön vuoksi suuren palvelutarpeen alueet olisivat edelleen epäoikeudenmukaisessa asemassa tämän muutoksen johdosta vaikkakin säästö kohdistuu kaikille hyvinvointialueille. Muutos heikentää niiden alueiden tilannetta, joilla on suuri palvelutarve mm. ikääntyneen väestön vuoksi ja samalla väestömäärä vähenee. Etelä-Savossa palvelutarve on korkea ikääntyvän väestön vuoksi ja palvelutarve kasvava, jota rahoitus ei riittävästi huomioi.

Kokonaisuudessaan ehdotus leikkaa jälleen kerran hyvinvointialueiden rahoituksen kasvua ja siirtää rahoitusta pois alueilta, joissa palvelujen tarve on suuri. Pelkästään väestömäärän perusteella rahoitusta jaetaan noin 13 prosentin osuudella, minkä verran esimerkiksi Etelä-Savo menettää rahoitustaan väestötappion mukana. Lähtijät ovat usein nuoria tai työikäisiä ja käyttävät muuttovoiton alueella paljon työterveyden tai YTHS:n palveluja. Väestötappion alueelle jäävät paljon palveluja käyttävät ja iäkkäät, joiden palvelutarve on voimakkaassa kasvussa.

Esitetyssä rahoitusmallissa rahoitus perustuu pitkälti asukasmäärään, mikä vähentää Etelä-Savon hyvinvointialueen rahoitusta. Pelastuksen toimialalla tärkeämpää on huomioida asukasmäärän sijasta kiinteistöjen määrä, mikä kausiasutuksen kautta vaikuttaa lisääntyvästi pelastustarpeeseen. Laskennassa tultaisiin huomioimaan kausiasukkaiden määrä, mutta pitäisi pystyä huomioimaan

alueiden erityispiirteet vielä tarkemmin, koska esim. Etelä-Savon hyvinvointialueella kausiasukkaat asuvat alueella enenevässä määrin ympäri vuoden. Lisäksi pelastustoimen ylläpitokustannukset tulisi pystyä huomioimaan tarkemmin kausiasukkaiden osalta.

3. Palvelutarpeen kasvun säästöjen kohdentaminen ja säästökompensaatio (3 § 1 mom.)

Palvelutarpeen kasvua koskeva säästö kohdennettaisiin kaikille hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen määräytymistekijöiden perusteella.

Säästötoimenpiteiden vaikutuksia kompensoitaisiin nostamalla palvelutarpeen määräytymistekijän rahoitusosuutta yhdellä prosenttiyksiköllä ja vastaavasti vähentämällä asukasperusteista osuutta vuonna 2028.

Ei lausuttavaa.

4. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvemallin päivitykset (14 § ja lain liite)

Tarvetekijöiden ja niiden kertomien taustalla olevissa käyttö- ja kustannustiedoissa otettaisiin huomioon uusimmat tiedot ja nykyisiin tarvetekijöihin tehtäisiin eräitä tarkistuksia, mutta ei toteutettaisi tarvetekijöitä tai tietopohjintoja koskevia merkittäviä laajennuksia. Yksityisen terveydenhuollon diagnosoitietojen huomioon ottamista rahoituksessa rajattaisiin osittain.

Ei lausuttavaa.

5. Palvelutarvekertoimien tietopohjan laadun turvaaminen (14 § 3 mom. ja 26 a § 2 mom.)

THL:n tehtävää tarkistaa tietopohjan laatua ja oikeutta korjata rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä selkiytettäisiin. Valtiovarainministeriö voisi rahoituspäätöksessä ottaa huomioon rekisteritiedoissa olevia selviä virheitä, jotka vaikuttaisivat merkittävästi hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen.

Ei lausuttavaa.

6. Saaristoisuus rahoituksen määräytymistekijänä (19 §)

Saaristolain määritelmän mukaiselle saaristoiselle hyvinvointialueelle laskettaisiin saaristoisuuskerroin, jonka perusteella määriteltäisiin hyvinvointialueille saaristoisuuden perusteella kohdennettava sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallinen rahoitus.

Hallituksen esityksen perusteluosan mukaan rahoitus kohdennettaisiin ainoastaan yli 70 pisteen pisterajan ylittävälle hyvinvointialueille. Hallituksen esityksen, asetusluonnoksen ja lain perustelujen tiedot ovat ristiriidassa. Asetusluonnoksessa todetaan, että saaristoisen hyvinvointialueen on saatava vähintään 70 saaristoisuus pistettä. Mikäli raja asetettaisiin yli 70 pisteeseen, ei laki tunnista lainkaan sisä-Suomen ja Järvi-Suomen laajoja saaristoisia hyvinvointialueita (Etelä-Savon hyvinvointialue mukaan luettuna). Lain perustelut tulee korjata asetuksen kanssa yhtäpitäviksi ja käyttää muotoilua ”vähintään 70 pistettä”.

Vakituisen väestön rooli saaristoalueilla on erityisen voimakas Etelä-Savossa. Kun tarkastellaan koko maan tasolla saaristoalueiden asukkaiden osuutta hyvinvointialueen asukkaista, voi havaita, että Etelä-Savossa saaristoasukkaiden osuus on kaikkein suurin 8,3 %, toiseksi korkein on Varsinais-Suomessa 6,5 %,

kolmanneksi korkein Pohjanmaalla 6,4 %. Itä-Uusimaalla osuus on 3,2 % ja Länsi-Uudellamaalla vain 0,3 %. Saaristolaki ei riittävällä tavalla tunnista enää Järvi-Suomen saaristoalueiden toimintaympäristöä pitkin etäisyyksineen sekä kausiasumisen suhteen. Lakiesitys ja saaristoisuusriteeri painottavat liian voimakkaasti ulkosaariston olosuhteita.

Erityisesti terveys- ja pelastuspalveluiden palveluntarpeessa ja sen vuoksi rahoituksessa tulisi huomioida vesistöalueiden ja saarien ja niihin liittyvien muiden maastoesteiden aiheuttamat pitkät välimatkat ja vaikeakulkuiset reitit palveluiden järjestämisessä ja siten rahoittamisessa. Maastoesteet aiheuttavat erityistarpeita, kuten siltoja ja losseja, veneitä, hydrokoptereita, helikoptereita yms., joita muutoinkin niukalla rahoituskehysellä toimivien pienten hyvinvointialueiden, kuten Etelä-Savon hyvinvointialueen, on vaikea rahoittaa yhdessä muidenkaan lähialueen hyvinvointialueiden kanssa. Lisäksi toimintaa pitäisi sen erityisluontoisuuden vuoksi kouluttaa ja harjoitella säännöllisesti, joka edellyttäisi sitoutunutta ja pysyvää henkilökuntaa alueella, joka puolestaan aiheuttaisi erityisiä henkilöstökustannuksia.

Päätöksenteon avoimuuden vuoksi tulee julkaista yksityiskohtainen laskenta saaristoisuus pisteytyksestä. Näin siksi, että malli on uusi ja sen tulee olla siten erityisen läpinäkyvä ja avoimesti tarkasteltavissa. Väestömäärien kuvaaminen, yleisiin aineistoihin viittaaminen ja laskentatavan sanallinen kuvaaminen eivät tarkoita pisteytyslaskennan julkaisua.

7. Siirtymätasauksien porrastuksen muuttaminen (35 § 2–5 mom.)

Siirtymätasausten porrastusta muutettaisiin sekä siirtymätasausvähennysten että -lisien osalta kymmenellä eurolla asukasta kohden lisää vuosittain vuodesta 2027 siten, että pysyvien siirtymätasausten määrä vähenee noin neljäsosalla vuoden 2030 loppuun mennessä.

Ei lausuttavaa.

8. Siirtymätasauksia koskeva säästötoimenpide ja sen kohdentaminen (40 §)

Siirtymätasauksista valtion rahoittamasta osuudesta siirrettäisiin hyvinvointialueiden rahoitettavaksi 53 milj. euroa vuonna 2028, 91 milj. euroa vuonna 2029 ja 82 milj. euroa vuodesta 2030. Rahoituksen vähennys kohdistettaisiin asukasta kohden yhtä suurena kaikille hyvinvointialueille, lukuunottamatta niitä siirtymätasauslisää saavia hyvinvointialueita, joilla siirtymätasaus on laskennallisen rahoituksen kehityksen huomioon ottaen tarpeen palvelujen järjestämiseksi riittävän rahoituksen turvaamiseksi.

Ei lausuttavaa.

9. Kommentit koskien saariston käsitettä (saaristolain 3 §)

Saaristotypologian käyttöönoton osalta laki on mennyt hyvään suuntaan. Saariston käsite muodostuisi jatkossa neljästä saaristoluokasta: ulkosaaristo, välisaaristo, sisäsaaristo sekä saaristomaiset manneralueet.

Luokat vastaisivat Suomen ympäristökeskuksen vuonna 2022 julkaiseman saaristoluokituksen jaottelua.

10. Kommenttinne koskien saaristoista hyvinvointialuetta (saaristolain 9 a §) sekä siihen liittyvää valtioneuvoston asetusta

Hirvensalmen kunta vastustaa esityksen pisteytysmallia esitetyssä muodossaan.

Saaristotypologian käyttöönoton osalta laki on mennyt hyvään suuntaan. Hallituksen esityksen mukaan saaristoille hyvinvointialueelle määritettäisiin perusteet ja asetuksessa annettaisiin luettelo saaristoista hyvinvointialueista. Esityksen mukaan saaristaisen hyvinvointialueen alueella tulee olla saariston käsitteen mukaista saaristoa. Saaristoiset hyvinvointialueet määritettäisiin saaristaisuuspisteytyksen perusteella. Pisteytyksessä otettaisiin huomioon saariston vakituiset asukkaat ja kausiasukkaat, heidän osuutensa koko hyvinvointialueen väestöstä sekä hyvinvointialueen saaristaisuus. Saariston käsite (tieyhteyden puuttuminen) on sinänsä yksiselitteinen, mutta huomioida tulisi myös alueen rikkonaisuus eli saaristaisuudesta ja vesistöistä johtuvat pitkät välimatkat.

Lakiesityksen eduksi myös on, että kausiasukkaat huomioidaan nyt ensimmäistä kertaa rahoituksen laskentatekijänä saaristaisuuskertoimen kautta. Lakipakettiin sisältyvän asetusluonnoksen mukaan kausiasukkaiden painokerroin laskennassa on kuitenkin vain 0,5 (sama kuin saaristomaisilla manneralueilla). Kausiasukkaiden painoarvoa tulee tarkistaa ylöspäin, sillä merkittävä osa vapaa-ajan asunnoista sijaitsee sisä- ja välisaaristossa. Etelä-Savossa saaristoalueiden vapaa-ajan asukkaista 56 % on sisäsaaristossa. Kausiasukkaita sijaitsee myös ilman kiinteää tieyhteyttä olevassa saaristossa, mikä tarkoittaa, että esimerkiksi kiireellisen sairaanhoidon järjestäminen ja valmius sen järjestämiseen vaatii erityisiä järjestelyjä.

Lakiluonnoksen perustelujen mukaan: ”Saaristaisen hyvinvointialueen statuksen saavat alueet saattavat kiinnittää entistä enemmän huomiota oman alueen saaristoiseen luonteeseen sekä palvelujen järjestämiseen saaristoalueilla. Säännös voi tätä kautta välillisesti edistää saariston elinvoimaisuutta ja kannustaa tekemään panostuksia saaristoalueilla.”

Perustelu vaikuttaa ristiriitaiselta, koska Etelä-Savon hyvinvointialueen saaristaisuuden perusteella saama rahoitus vähenee 700 000 eurolla. Jo nykyisellään hyvinvointialue joutuu kattamaan pelastustoimen rahoitusta muusta rahoitusosuudestaan usealla miljoonalla eurolla, koska alueella on laaja, suurelta osin pääkaupunkiseudulta tuleva kausiasutus, sitä myötä palvelujen kysynnän suuri kausivaihtelu ja kiinteistöjen määrä kasvaa. Lakiesitys vie siis rahoitusta väärään suuntaan.

Kaiken kaikkiaan kausiasukkaiden merkitys on Etelä-Savon maakunnassa terveys- ja pelastuspalveluiden näkökulmasta merkittävä, jota on todennettu vuonna 2025 valmistuneessa ja kausiasukkaiden hyvinvointialueille merkitsemää taloudellista vaikutusta tarkastelevassa selvityksessä. Selvityksen tuloksia ja hyvinvointialueiden saaristaisuuspisteitä vertaamalla johtopäätös kuitenkin on, että pisteytysmalli ei esitetyssä muodossa lainkaan tavoita kausiasukkaiden hyvinvointialueille aiheuttamia todellisia kustannuksia. Näin ollen pisteytysmalli tarvitsee merkittävää korjaamista. Lisäksi pisteytyksen kaikki laskentatekijät ja niiden painotukset tulisi olla avoimesti saatavilla.

Selvitys osoittaa, että kausiasukkaat käyttävät Etelä-Savon hyvinvointialueella pelastuspalveluita vuosittain noin 4,1 miljoonan euron edestä ja ensihoitoa noin 1,6 miljoonan euron edestä. Näitä kustannuksia Etelä-Savon hyvinvointialue ei voi laskuttaa kausiasukkaan kotihyvinvointialueelta. Kausiasukkailla tarkoitetaan tässä henkilöitä, joilla on vapaa-ajan asunto Etelä-Savossa ja joilla on kotipaikkakunta Etelä-Savon hyvinvointialueen ulkopuolella.

Kausiasukkaat lisäävät alueella olevien ihmisten kokonaismäärää ja terveys- sekä pelastuspalvelujen kysyntää. Etelä-Savo on saanut rahoitusta noin 5 miljoonaa euroa tähän saakka saaristoisuuden perusteella.

11. Mahdolliset muut kommentit hallituksen esitysluonnoksesta

Hyvinvointialuerahoituksessa saaristoisuuskriteeri huomioidaan vain sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta, mutta ei pelastuspalveluiden osalta. Tämä on merkitykseltään suuri rahoitusjärjestelmää koskeva puute. Pelastustoimen rahoituksen uudistamista tulisi viedä eteenpäin samanaikaisesti sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoituksen kanssa. Tiedossa ei ylipäänsä ole sitä, milloin pelastustoimen osalta rahoituslakia tullaan avaamaan.

Rahoituslain 19 §:ssä säädetään siitä, miten saaristoisuus otetaan huomioon hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisen rahoituksen määräytymistekijänä. Saaristoisuutta kuvaavan rahoituksen määräytymiskriteerien tarkoituksena on korvata hyvinvointialueelle sen saaristo-olosuhteista aiheutuvia kustannuksia. Kustannusvaikutus on merkittävä etenkin pelastustoimen ja siihen keskeisesti kytkeytyvän valmiuden ylläpidon näkökulmasta. Nykymuotoinen lainsäädäntö palvelee siten jopa paremmin saaristoisten hyvinvointialueiden palveluiden tuottamista. Näin ollen saaristoisuuden ja saaristoisten hyvinvointialueiden osalta lakimuutos on syytä tehdä vasta siinä vaiheessa, kun pelastustoimen rahoitus avataan ja samassa vaiheessa voidaan realistisesti katsoa, miten etenkin kausiasuminen tulee hyvinvointialueen rahoituksessa huomioida.

Ronkanen Mirkka
Hirvensalmen kunta